

Saimi Timonen

MIKSI TOSIRIKOS KIINNOSTAA?

Kirjallisuuskatsaus true crime -ilmiön suosioon

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Tammikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Saimi Timonen: Miksi tosirikos kiinnostaa? – Kirjallisuuskatsaus true crime -ilmiön suosioon
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Viestinnän monitieteinen tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2024

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan true crime -ilmiötä eli tosirikosta, ilmiön suosiota ja suosion syitä. Tosirikos on todellisiin rikoksiin ja oikeisiin ihmisiin keskittyvä kirjallisuuden, elokuvan sekä podcastin genre ja laaja populaarikulttuurin ilmiö, jonka suosio on ollut ilmeinen vuosikymmenten ajan. Suomessa tosirikos on noussut erityisen suosituksi viime vuosina etenkin podcast-muodossaan. Suosion kiistattomuuden vuoksi on mielenkiintoista tarkastella, mistä suosio johtuu ja mitkä tekijät sitä selittävät. Taus-toitan tutkielmaa siinä olennaisimpien käytettyjen käsitteiden avulla ja lyhyellä katsauksella tosirikoksen juuriin ja genrelle tyypilliseen kerrontaan. Tutkielman tutkimuskysymykset ovat “Miten tosirikoksen suosiota on tutkittu mediatutkimuksen kentällä?” ja “Miten tosirikoksen suosiota on selitetty ja mitä syitä sille on löydetty mediatutkimuksen kentällä?”.

Vastaan tutkimuskysymyksiini kirjallisuuskatsauksen avulla. Aineistona on seitsemän mediatutkimuksen, mediaan liittyvän julkaisukanavan tai median alan tutkijan tutkimusmateriaalia, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Aineisto on julkaistu vuosina 2018–2023. Tarkoituksena on kartoittaa tosirikokseen liittyvää aiempaa tutkimusta sekä rakentaa ja koota sen pohjalta uutta tietoa tosirikoksen suosiosta. Suosion syyt selviävät kirjallisuuskatsauksen aineiston analyysissä, jossa keskitytään aiemman tutkimuksen tosirikosyleisöä, kulttuuria, faneja koskevaan sisältöön ja eritellään siitä suosiota selittäviä tekijöitä.

Tosirikosta on tutkittu laajasti eri tieteenaloilla painottaen aina kunkin tieteenalan näkökulmia. Mediatutkimuksessa korostuu mediumin merkitys. Tosirikosilmiötä käsitellessä etenkin podcast-formaatin ominaisuuksista etsitään selityksiä tosirikoksen suosiolle. Suosiota selittävät tekijät jakautuvat karkeasti kahteen kategoriaan: yhteiskunta-, kulttuuri- ja yhteisölähtöisiin tekijöihin sekä henkilökohtaisiin yksilölähtöisiin tekijöihin. Yhteiskuntalähtöisestä näkökulmasta suosiota selitetään affektiivisen kulttuurin ja tosirikospodcastin kulttuurin, sosiaalistumiseen ja osallistumiseen liittyvien tekijöiden avulla. Tulosten yksilölähtöiset selitysmallit pitävät sisällään tosirikosilmiön ominaisuuksia, kuten parasosiaalisuus, väkivallan ja vaaran viehätys, voyerismi ja yksilön oppiminen, jotka selittävät tosirikoksen kuluttamisen henkilökohtaisia motiiveja. Selitysmallit ovat osittain päällekkäiset ja monitahoiset.

Avainsanat: True crime, tosirikos, suosio, yleisö, fanit, podcast

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	1
2 TUTKIELMAN TAUSTA	2
2.1 True crimen määritelmä	2
2.2 Tosirikoksen juuret	3
2.3 Rikosjournalismi	4
2.4 Tosirikoskerronta ja tyyli.....	5
3 TUTKIMUSASETELMA.....	7
3.1 Genren suosio.....	7
3.2 Podcastin merkitys mediumina	8
3.3 Aiempi tutkimus.....	9
3.4 Tutkimuskysymys ja -menetelmä	11
3.5 Aineisto	12
4 ANALYYSI JA TULOKSET.....	17
4.1 Yhteiskunta- ja kulttuurilähtöiset selitysmallit	17
4.1.1 Affektiivinen kulttuuri.....	18
4.1.2 Tosirikospodcastin kulttuuri.....	18
4.1.3 Sosiaalisuus ja osallistuminen	20
4.1.4 Osallistuminen oikeuskeskusteluun	20
4.2 Yksilölähtöiset selitysmallit.....	21
4.2.1 Parasosiaalisuus.....	22
4.2.2 Vaaran ja väkivallan viehätys.....	23
4.2.3 Kieroutunut kiinnostus ja voyerismi.....	24
4.2.4 Oppiminen ja varautuminen	25
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	27
5.1 Yhteenveto.....	27
5.2 Pohdinta.....	29
LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

True crimen, tosirikoksen, suosio on ollut ilmeinen vuosikymmenten ajan (Durham, Elrod & Kinkade, 1995). Suomessa tosirikos on noussut keskustelun aiheeksi ja suureen suosioon vasta viime aikoina, vaikka ilmiöllä on monisatavuotinen historia (Ruohonen, 2022). Todellisiin rikoksiin, oikeisiin henkilöihin ja tapauksiin sekä niitä ympäröiviin ilmiöihin keskittyvä tosirikos on vallannut niin kirjallisuuden, elokuvan, kuin podcastinkin.

Tosirikos on ollut tutkimuksen kohteena aiemminkin, mutta sen niin mediamaailmassa kuin tutkimuksessa saavuttamasta suosiosta huolimatta sitä on tutkittu Suomessa melko niukasti. Tosirikospodcastia koskeva kirjallisuus on keskittynyt yhdysvaltalaisen kuuntelijakunnan yleisiin motiiveihin ja teoreettisiin näkemyksiin tosirikoksen kulttuurisista funktioista (Vitis & Ryan, 2023). Tosirikosta tarkastellaan eri näkökulmista, joista yksi olennainen on tosirikosyleisö, eli kuluttajat, joiden suosioon ilmiö on päätynt.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan pääosin mediatutkimuksen kentältä tulevaa tosirikos-tutkimusta ja selvitetään, miten tosirikoksen suosiota on tutkittu ja käsitelty aiemmassa tutkimuksessa sekä miten suosiota selitetään ja mitä syitä sille luetellaan. Aihetta lähestytään kirjallisuuskatsauksen avulla, jossa tarkoituksena on rakentaa ja koota uutta tietoa sekä löytää aineistosta suosiota selittäviä tekijöitä.

Tutkielman johdannon jälkeen luvussa 2. käsitellään tutkielman taustaa ja viitekehystä. Samassa luvussa määritellään tutkielmassa olennaisimmat käsitteet ja tehdään lyhyt katsaus tosirikoksen historiaan ja juuriin. Luvussa 3. avaan tutkimusasetelmaa. Tutkimusasetelmassa tarkastellaan, mihin laajempaan kokonaisuuteen tutkielma sijoittuu. Lisäksi kartoitetaan tosirikosta koskevaa aiempaa tutkimusta, selvitetään tutkimuskysymykset ja -menetelmä sekä tutkielmaan rajaamani aineisto. Luvussa 4. siirryn aineiston analysointiin ja tuloksiin, joista selviää aineiston pohjalta nousevia tosirikoksen suosion syitä. Viimeisessä luvussa 5. tehdään johtopäätöksiä saaduista tuloksista ja annetaan tilaa niiden sekä tutkielman pohdinnalle.

2 TUTKIELMAN TAUSTA

Tässä luvussa taustoitetaan tutkielmaa määrittelemällä olennaisimpia tekstissä käytettyjä käsitteitä ja liittämällä tutkielman aihe osaksi laajempaa kokonaisuutta. Tosirikoksen määrittelemisen jälkeen tarkastelen tosirikoksen historiaa ja juuria, sen suhdetta rikosjournalismiin ja genrelle tyypillistä kerrontaa. *Tutkielman tausta* -luvussa selviää tutkielman konteksti sekä aiheeseen liittyviä näkökulmia, joiden käsittelemisen avulla tutkielman lähtökohdat aukeavat.

2.1 True crimen määritelmä

True crime (tosirikos) on genre eli lajityyppi, joka keskittyy todellisiin rikoksiin, oikeisiin henkilöihin ja tapahtumiin. Tiivistetysti true crime on kirjoja ja elokuvia todellisista rikoksista, joihin liittyy oikeita ihmisiä (Cambridge Dictionary, ei pvm., suomennos oma). Genreä on hyödynnetty niin lehdissä, kirjoissa, elokuvissa, sarjoissa kuin podcasteissa ja äänikirjoissakin.

Käytän tästä eteenpäin "true crime" -termistä suomennosta "tosirikos", sillä sen taivuttaminen suomen kielessä on englanninkielistä termiä mielekkäämpää. Samaa suomennosta käytetään myös yhdessä tutkielmaan valikoituneessa suomenkielisessä aineistossa, Voitto Ruohosen (2022) *Rikos ei vanhene - True crime kyläkäräjistä podcasteihin* -kirjassa. Termi "true crime" saattaa tulla silti esille, kun käsittelen, referoin tai siteeraan alun perin englanninkielistä aineistoa.

Tosirikos voidaan määritellä vaihtelevilla tavoilla eri tutkimuksien ja tutkijoiden mukaan. Sen määrittelemisen eri aloilla on vielä jokseenkin subjektiivista tosirikoksen ja sen sisältöjen tasapainotellessa journalismin, oikeuskäsittelyn ja viihteen rajamailla (Boling, 2019). Usein tosirikos ymmärretään kertojan muovaamana tarinana todellisista tapahtumista, johon heijastuu kertojan omat arvot ja uskomukset kyseisistä tapahtumista (Punnett, 2018, s. 11). Se voidaan käsittää myös genreksi, omaksi kategoriaksi, jolla on oma tyylinsä ja esitystapansa. Tarinan ja genren lisäksi tosirikoksen käsitetään olevan enemmän kuin pelkkä kirjallisuuden genre tai edes joukko teknisiä kerronnan keinoja.

Tosirikos on monitahoinen monen genren yhdistelmä, jossa korostuu kulttuurillinen toimijuus ja useita eettisiä kysymyksiä. (Horeck, 2019, s. 7, [Murley, 2008, s. 2].) Samankaltaiseen päätelmään on päätyneet myös Biressi [2001, s. 2], jonka mukaan tosirikos ei ole vain yksi yhtenäinen genre (Horeck, 2019, s. 8).

Vaihtelevista painotuksista huolimatta monet käsittävät tosirikoksen olevan rikoskirjallisuuden alagenreä laajempi ilmiö. Esimerkiksi tosirikosta erityisesti tutkineet Jean Murley, Mark Seltzer ja Anita Biressi ovat yhtä mieltä tosirikoksen merkittäväydestä sosio-kulttuuristen kysymysten ilmaisemisen välineenä (Horeck, 2019, s. 7). Tosirikos voidaan käsittää kulttuurisen keskustelun tapana ja työkaluna, jossa eri ihmiset pääsevät ääneen ja eri näkökulmat esille. Tosirikoksen määritelmä saattaa jäädä kuitenkin epämääräiseksi ja laajaksi, johtuen esimerkiksi "true crime"-käsitteen alle sovitetuista toisistaan hyvin erilaista mediatuotoksista.

2.2 Tosirikoksen juuret

Tosirikos ei ole uusi ilmiö. Historiallisesti rikosjournalismi ja tosirikos ovat olleet vahvasti sidoksissa toisiinsa, kun selvää rajaa faktan ja fiktion välille ei vedetty (Ruohonen, 2022; Punnett, 2018). Jos tosirikos määritellään laajasti ei-fiktiiviseksi kertomukseksi todellisesta rikoksesta, ovat genren juuret hyvin syvällä historiassa. Esimerkiksi tarinat ja arkiveisut kuuluisista rikollisista voidaan nähdä varhaisena tosirikoksena, fiktion kaltaisina esityksinä todellisista tapahtumista. 1800-luvulla ajan rikoksia käsitteli lehdistö. Rikospauksista ja esimerkiksi julkisista teloituksista tehtiin lehtijuttuja, halpoja traktaatteja eli lyhyitä kirjasia, jotka johtivat kuvitettuihin kirjoihin. Todellisiin rikoksiin keskittyviä sensaatiohakuisuudesta kritisoituja lehtiä julkaistiin paljon 1900-luvun alusta lähtien. (Punnett, 2018.)

Ruohonen (2022) käsittelee teoksessaan, miten historiassa siirryttiin suoraan koetusta rikoksesta välittyneeseen rikokseen. Suoraan koetulla rikoksella hän tarkoittaa rikosten eri osapuolten välisten suhteiden välittömyyttä. Rikos ja rangaistus koettiin välittömästi esimerkiksi julkisten teloitusten, raipparangaistusten ja kirkollisten menojen yhtey-

dessä. Tosirikoksessa ja muussa rikoskirjallisuudessa käsitellyt makaaberit aiheet, väkivalta ja kuolema ovat halki aikojen kiinnostaneet ja olleet suosittuja. Yhteiskunnan muuttuessa ja modernisoituessa uusien lakien ja kulttuurin myötä välittömän kokemuksen korvasivat viestimet, kuten sanoma- ja aikakauslehdet, ja suora kokemus rikoksesta muuttui välittyneeksi. (Ruohonen, 2022.) Tänä päivänä sosiaalisen median yleistymisen vuoksi palaamme välittömämmin koettuun rikokseen, kun tieto rikoksesta on mahdollista julkaista ja kokea reaaliajassa, jopa live-striiminä suoraan omalle laitteellemme. Rikollisista on tullut sisällöntuottajia, jotka samaan aikaan rikostutkinnan tai tuomion alaisina julkaisevat sisältöä sosiaaliseen mediaan ja rakentavat brändiään (Riihinen, 2023). Horeck (2019) tarkastelee tosirikosta nykypäivän digitaalisen striimauksen aikakautena. Esimerkiksi valvontakameroihin tallentunutta väkivaltatapausta ja siitä syntyneitä mediakeskustelua voidaan tarkastella tosirikoksen kontekstissa (Horeck, 2019). Kiinnostus synkkiä ja groteskeja aiheita kohtaan ei ole hävinnyt, mutta niiden esitysmuoto muuttuu kulloisellekin ajalle sopivammaksi.

Luonnollisena jatkumona tosirikos on valloittanut myös televisiota erilaisien etsiväsarjojen ja tosielämän rikoksista kertovien elokuvien muodossa. Ilmiö on tullut tutuksi myös podcast-maailmassa. Nykyistä tosirikosta kuvaavat multimodaalisuus ja monialustaisuus (Horeck, 2019; Ruohonen, 2022 s. 325–326). Suomessa nykyisiä lukuisia tosirikospodcasteja ennen genre oli esillä esimerkiksi vuonna 1979 perustetun *Alibi*-lehden, *Poliisi-TV* -rikosmakasiiniohjelman (1989–2013) ja *Ei vanhene koskaan* -rikosdokumenttisarjan (1997) muodossa. Tällä hetkellä (joulukuu 2023) esimerkiksi Yle Areena -suoratoistopalvelusta löytyy true crime -kategoriaan merkittynä 36 tuotetta, joista 25 on dokumentteja tai dokumentin kaltaisia ohjelmia ja 11 podcasteja (Yle Areena, 2023).

2.3 Rikosjournalismi

Tosirikos yhdistetään usein murhakertomuksiin ja sillä on yhteisiä juuria journalismin kanssa, mutta niitä ohjaavat erilaiset lähtökohdat (Punnett, 2018, s. 11). Tosirikoskeronnan lähtökohta paikannetaan sensaatiohakuisiin rikollisuuden kuvauksiin. Wiltenburg (2004) tiivistää *sensationalismin* tai sensaatiohakuisuuden olevan emotionaalisesti

latautuneen sisällön välittämistä laajalle yleisölle. Tosirikoksen emotionaalisesti latautuneen sisällön ja sensaatiohakuisuuden tavoitteena voi olla kuluttajan tunteiden herättäminen.

Rikosjournalismin lähtökohta sijaitsee sensaatiohakuisuuden sijaan lähempänä perinteisiä journalistisia ihanteita. Julkisen sanan neuvoston (JSN) *Journalistin ohjeet* toimivat journalismin, kuten myös rikosjournalismin ohjenuorina ja erottavat tosirikoksen ja rikosjournalismin lähtökohtia toisistaan. Perinteisten viestinten rinnalle on sosiaalisen median myötä noussut pidäkkeetön ja kontrolloimaton viestintä (Ruohonen, 2022, s. 27), jossa yksilö voi tehdä journalismia osittain muistuttavaa sisältöä omin ehdoin ilman esimerkiksi JSN:n *Journalistin ohjeiden* noudattamista.

Samankaltaisia ominaisuuksia journalismin ja tosirikoksen välillä on esimerkiksi tavoite esittää ja vastata kysymyksiin ”Mitä?”, ”Milloin?” ja ”Miksi?”. Ylen artikkelissa (Sarajärvi, 2023) haastateltiin YouTubeen tosirikosaiheisia videoita nimellä *Goya Trye Crime* tekemää Arvi Kestilää. Artikkelin mukaan sekä Kestilää että hänen seuraajiaan kiinnostaa enemmän kysymys ”miksi” kuin ”mitä” ja ”missä”. Vaikka uutisissa ja tosirikoksessa vastataan osittain samoihin kysymyksiin, informaatiota painotetaan eri tavoin. Sekä uutisille että tosirikokselle yleistä on sijoittaa tapahtumat aika- ja paikkakontekstiin sekä selvittää tai pohtia tapahtumien syitä. Tosirikostuottajat keräävät informaatiota useista lähteistä, kuten esimerkiksi uutisista ja julkisista rikostutkimusmateriaaleista, ja voivat pitää itseään enemmänkin tutkivana journalisteina, kuin viihteen tuottajana. Esimerkiksi yhdysvaltalainen vuonna 2014 julkaisunsa aloittanut Sarah Koenigin juontama *Serial*-podcast luokitellaan usein aiheidensa puolesta ”true crime” -nimikkeen alle, mutta tyyliltään se mielletään tutkivaksi journalismiksi.

2.4 Tosirikoskerronta ja tyyli

Tosirikostutkimus on selvittänyt tosirikostarinoille tyypillisiä kerronnan keinoja ja narratiiveja. Tosirikoskerronnalle on tyypillistä esittää fakta fiktiota muistuttavilla narratiiveilla, mikä hämärtää uutisten ja viihteen rajaa (Boling & Hull, 2018, s. 92). Kaunokirjal-

lisen kerronnan keinoja lainatessaan tosirikoskerronta voi olla tunnelatautunutta, epä-kronologista ja sisältää monipuolista kuvailua tapauksesta, sen henkilöistä ja yksityiskohdista. Lisäksi kerrontaa voi määritellä yleisöä osallistava tyyli ja tapauksen kertojan ääni, joka esittää kysymyksiä, kyseenalaistaa ja kommentoi tapausta ulkopuolelta. Tosirikosta kirjoitetaan fiktion tyyllisesti, värikkäästi, yksityiskohtaisesti, paikantaen kertomus maantieteellisesti ja painottaen tapauksen henkilöiden taustoja (Punnett, 2018).

Tosirikospodcastit vaihtelevat sisällöltään ja tyyliältään aina kahvipöytäjuoruilusta oikeusvigilantismiin asti (Boling, 2019, s. 164). Oikeusvigilantismia tietämättään tai tietoisesti harjoittava tosirikosyhteisö harjoittaa niin sanottua omankädenoikeutta, kun kyse on oikeudesta ja oikeudenmukaisuuden jahtaamisesta. Tosirikostarinoihin kuuluu usein rikokseen liittyvä käyty tai keskeneräinen oikeudenkäynti, jota kommentoimalla tosirikosyhteisö ottaa oikeuden rikollisen tuomitsemisesta itselleen. Tosirikosisältö voi vaihdella asiatyyllisestä tutkivasta journalismista sensaatiohakuiseen speaktaakkeliin ja arkipäiväiseen juoruiluun. Tosirikosisältöjä yhdistävä tekijä on tarinoiden keskiössä oleva todellinen rikos, vaikka sekin värityy esimerkiksi kertojan ja mediumin välityksen takia. Todellisuus on tosirikoksessa häilyvä käsite, sillä esimerkiksi Ruuhonen (2022) katsoo tosirikoksen sijoittuvan faktan ja fiktion rajalle faktuaalisena fiktiona, ei-fiktiona. Tosirikos sisältää sekä faktaa että fiktiivisiä elementtejä.

Tosirikosgenren kerronnan tarinallisen tyylin vakiinnuttajana pidetään Truman Capoten vuonna 1966 julkaistua romaania *In Cold Blood (Kylmäverisesti)*, vaikka Capoten omasta mielestä kyse oli uusjournalistisesta tyylistä (Punnett, 2018). Kirjan rikostapaus on todellinen Kansasissa vuonna 1959 tapahtunut Clutterin perheen nelosmurha, mutta tapaus on laajan taustatutkimuksen kera kerrottu tarinamaisesti epä-kronologisessa järjestyksessä, rikkaasti kuvailevaa ja tunteellista kieltä sekä kuvailua käyttäen. Romanin kerronta eroaa selvästi uutisesta, mutta sen sisältö totta, joskin hyvin tarinallistettua ja sitä voisi kuvailla Ruuhosen (2022) tapaan faktuaaliseksi fiktioksi.

3 TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa käsitellään tutkielman tutkimusasetelmaa ja tosirikosta käsittelevää aiempaa tutkimusta. Luvussa 3.1 osoitan tosirikoksen olevan pinnalla ja suosiossa nykypäivän mediassa. Luvussa 3.2 selvitän podcastin ja sen ominaisuuksien merkitystä tosirikokselle ja luvussa 3.3 kartoitetaan aiempaa tutkimusta, josta nostan esille siinä ilmeneviä yleisimpiä näkökulmia ja tutkimusaiheita. Luvussa 3.4 määritän tutkimuskysymykset ja tutkimusmenetelmän. Tutkielman aineisto sekä sen keruuprosessi avataan ja esitellään luvussa 3.5.

3.1 Genren suosio

Kiinnostus tosirikosta kohtaan on ollut ilmeinen vuosikymmenten ajan (Durham, Elrod & Kinkade, 1995). Tosirikos on viime vuosina yhä enenevissä määrin niin sisältöjä kuin yleisöä keräävä ilmiö. Ylen (Vedenpää, 2021) ja MTV:n (Lintunen, 2022) mukaan vuosien 2021 ja 2022 Spotifyn Suomen kuunnelluimpien podcastien listojen kärjessä on vuonna 2018 aloittanut Tilda Laaksosen tuottama tosirikospodcast *Jäljillä*. Vuonna 2021 kuunnelluimman kymmenen joukkoon mahtui myös toinen genreen kuuluva suomalainen vuonna 2019 aloittanut podcast *Maanantaimysteeri*, jonka juontaja ymmärtääkseni esiintyy mediassa nimettömänä.

Spotifyn maailmanlaajuisesti kuunnelluimpien podcastien listalla on molempina vuosina 2021 ja 2022 ollut yhdysvaltalainen vuonna 2017 perustettu Ashley Flowersin ja Brit Prawatin juontama *Crime Junkie* -tosirikospodcast (Vedenpää, 2021; Lintunen, 2022). Useissa tutkimuksissa mainitaan Georgia Hardstarkin ja Karen Kilgariffin *My Favourite Murder (MFM)* -podcast, jonka ensimmäinen jakso julkaistiin vuonna 2016. *MFM* mainitaan usein erityisesti suosionsa ja omalaatuisuutensa vuoksi. Podcastin juontajat kutsuvat fanikuntaansa nimellä *“Murderinos”* ja keventävät tunnelmaa synkistä aiheista puhuessaan lentävin lausein, kuten *“Fuck Politeness”*, *“You’re in a cult, Call your dad”* ja *“Don’t get murdered”*. Podcast on tullut tunnetuksi synkkyyttä vastaan asetellusta nokkelasta ja vitsailevasta tyylistään ja sen ympärille kehittyneestä vahvasta faniyhteisöstä ja -kulttuurista (Rodgers, 2023).

Suomessa ensimmäiseksi true crime -podcastiksi on tituleerattu vuonna 2016 aloittanut ja vuonna 2019 julkaisemisen lopettanut *Huorapuutarha*, jota juonsivat Pauliina Kääriäinen ja Justiina Toivakka (Multanen, 2019). *Huorapuutarhan* päättymisen jälkeen genren suosio on kasvanut entisestään Suomessa ja muita suomenkielisiä tosirikospodcasteja on julkaistu jo runsaasti. Tilda Laaksonen *Jäljillä*-podcast on saanut erityistä huomiota osakseen julkisuudessa. Laaksonen on julkaissut podcastin aloittamisen jälkeen myös kaksi tosirikoskirjaa, *Jäljillä* (2021) ja *Jäljillä 2* (2023). Laaksonen lisäksi vuonna 2020 alkaneen *Murha Joka Tapahtui* -podcastin juontaja Saara Nurmo on kirjoittanut kirjan *Vai-tonaiset* (2023), joka keskittyy lähisuhdeväkivaltaan.

3.2 Podcastin merkitys mediumina

Podcast-formaatin juuret ovat 2000-luvun alussa, jolloin ohjelmistokehittäjä Dave Winer kehitteli entisen toimittaja Adam Curryn tuella ohjelman, jonka avulla perinteisten radioaaltojen sijaan ääntä voidaan julkaista internetissä. "Audiobloggaukseksi" aluksi nimetty formaatti sai nimekseen "podcast" vuonna 2004 Applen iPodin ja sanan "broadcast/broadcasting" mukaan. Applen vuoden 2005 iTunes 4.9 oli ensimmäinen ohjelmiston versio, joka tarjosi täysin integroidun podcast-tuen. (Bottomley, 2015, s. 164)

Podcast-formaatti mahdollistaa äänen striimauksen ajasta ja paikasta riippumatta. Tämä mahdollisuus tekee podcastista helposti saavutettavan ja tarjoaa kuluttajalle vapauden valita mieleisensä podcastin, jakson, kuuntelun ajankohdan, määrän, ajan ja paikan (Horeck, 2019, s. 27). Podcast-alustat mahdollistavat riippumattomuutensa myötä myös *binge*-kuuntelun. Binge-kuluttaminen, tai suomeksi esimerkiksi ahmimiskatselu/-kuuntelu, tarkoittaa jonkin median kuluttamista ajallisesti pitkään ja useamman jakson tai osan verran. Horeckin (2019) mukaan myös tosirikos pitää sisällään mahdollisuuden binge-kuluttamiseen. Useat podcasteja tarjoavat alustat, kuten Spotify, mahdollistavat itsenäisille tekijöille podcastin tuottamisen ja julkaisemisen matalalla kynnyksellä. Amatööri-tekijät voivat tuottaa suuren osan podcastista ilman ammattitarvikkeita tai suurta rahallista kompensatiota.

Podcast ja tosirikos ovat nykypäivänä erottamattomia toisistaan. Podcast tarjoaa amatööritekijöille ja -journalisteille mahdollisuuden tuottaa tosirikossisältöä (Vitis & Ryan, 2023). Tämä amatöörimäisyyden mukanaan tuoma autenttisuuden tunne on osa tosirikoksen viehätystä, sillä sisällöntuottaja ja yleisö ovat samalla tasolla yhteisen mielenkiinnonkohteen, rikoksen, kanssa (Horeck, 2019). Podcastin yleistymisen myötä myös tosirikoksen suosio vaikuttaa lisääntyneen. Podcast ja tosirikos sekä niiden suosio kulkevat ikään kuin käsikädessä.

3.3 Aiempi tutkimus

Suomalainen tosirikokseen liittyvä tutkimus on tuoretta. Aiheesta on tehty muutamia opinnäytetöitä, kuten Heini Pitkäsen (2022) kandidaatintutkielma "*Minulle sanottiin, että aikuisella on oikeus kadota*": Suomalaisesta katoamistapauksesta luodut narratiivit tapauksen rikosuutisoinnissa ja -podcastissa. Aihetta on tarkastellut myös Ella Ylönen vuoden 2020 kandidaatintutkielmassaan *Huumorin kielelliset keinot suomalaisissa true crime -podcasteissa* ja vuoden 2023 maisterintutkielmassaan *Suhtautumisen ilmaiseminen ihmistä ja inhimillistä toimintaa kohtaan suomenkielisissä true crime -podcasteissa*. Viime vuonna 2022 julkaistiin Voitto Ruohosen tosirikosilmiötä käsittelevä kirja, monografia, *Rikos ei vanhene: True crime kyläkäräjistä podcasteihin*. Lisäksi suomalaisissa ammattikorkeakouluissa on tehty tosirikokseen liittyviä opinnäytetöitä, joiden tutkimus keskittyy usein median muotojen sisältöjen tuotantoon ja tekniseen puoleen.

Taulukossa 1. on lueteltu useammalta eri aloilta tulevien tutkimusten joukosta esille nousevia laajoja teemoja, jotka oman tarkasteluni mukaan tiivistyvät viiteen eri luokkaan:

1. tosirikosta ja sen juuria selittävä ja käsitteellistävä teoreettinen tutkimus
2. tosirikostuotanto
3. tosirikoskerronta ja narratiivit
4. tosirikoksen etiikka ja moraali
5. tosirikosyleisö, -kulttuuri, fanit ja suosio

Taulukko 1. Tosirikostutkimuksen yleisimpiä teemoja ja esimerkkitutkimuksia

Teema	Esimerkki
1. tosirikosta ja sen juuria selittävä ja käsitteellistävä teoreettinen tutkimus	Seltzer, M. (2011) <i>True crime: observations on violence and modernity</i> ja Durham, A. M., Elrod, H. P., & Kinkade, P. T. (1995) <i>Images of crime and justice: Murder and the "true crime" genre</i>
2. tosirikostuotanto	Rossmann, K. (2014) <i>Plots and Artefacts: Courts and Criminal Evidence in the Production of True Crime Writing</i> ja Sherrill, L. A. (2022) <i>The "Serial Effect" and the True Crime Podcast Ecosystem</i>
3. tosirikoskerronta ja narratiivit	McCracken, E. (Ellen M. (2017) <i>The Serial podcast and storytelling in the digital age</i> ja Punnett, I. C. (2018) <i>Toward a Theory of True Crime Narratives: A Textual Analysis</i> (1st ed.)
4. tosirikoksen etiikka ja moraalit	Green, R., & Michael-Fox, B. (2023) <i>Mortality, moral regulation, and (im)moral entrepreneurship in My Favorite Murder</i>
5. tosirikosyleisö, -kulttuuri, fanit ja suosio	Schulenberg, K. S. (2021). "You're in a Cult, Call Your Dad": An Investigation into the True Crime Podcast My Favorite Murder and Its Online Fan Communities

Tässä tutkielmassa keskityn erittelemääni luokkaan 5. *tosirikosyleisö, - kulttuuri, fanit ja suosio*. Rajaus tähän teemaan tehtiin toisaalta teemoittelun selkeyden takia, toisaalta sen takia, että kysymystä on käsitelty monipuolisesti eri tutkimuksissa. Tarkastellessani aiempaa tosirikostutkimusta vaikutti siltä, että useissa tutkimuksissa käsitellään enemmän kuin yhtä ylhäällä mainituista teemoista, minkä oletan johtuvan siitä, että aihetta on hankala käsitellä ottamatta jotain toista ilmiön puolta huomioon.

3.4 Tutkimuskysymys ja -menetelmä

Eri tutkimuksissa tosirikoksen suosion syitä selitetään eri näkökulmista ja erilaisilla painotuksilla. On mielenkiintoista, miksi ihmismielen pimeä puoli ja rikollisuuden keskelle astuminen, joka tulee ilmi tosirikosilmiön suosiona, kiinnostaa ihmisiä. Erilaisten selitysten monipuolisuuden ja moniulotteisuuden takia tosirikosilmiön suosion syitä on hedelmällistä tarkastella kokoavasti tietoa keräten eri tutkimuksista. Tosirikos on Suomessa vielä jokseenkin uusi genre tai ainakin termi “true crime”, tosirikos, on tunnistettu vasta joitain vuosia, joten aihe on myös ajankohtainen. Ajankohtaisuutta tukee tosirikoksen suosion kasvu viime vuosina. Tässä tutkielmassa pyrin vastaamaan kysymyksiin:

- Miten tosirikoksen suosiota on tutkittu mediatutkimuksen kentällä?
- Miten tosirikoksen suosiota on selitetty ja mitä syitä sille on löydetty mediatutkimuksen kentällä?

Vastaan tutkimuskysymyksiin tarkastelemalla seitsemää eri lähdettä, joista etsin selityksiä tosirikosilmiön suosiolle. Tutkimalla tosirikosyleisöä, -faneja ja kulutuksen syitä voi selvittää jotain myös tosirikoksen suosiosta. Pyrin kartoittamaan mediaan liittyvien julkaisukanavien eri lähteiden näkökulmia aiheeseen, löytämään eroja ja yhteneväisyyksiä lähteiden väliltä ja viemään pohdintaa pidemmälle johtopäätöksissä. Tavoitteena on rakentaa uutta, kokoavaa tietoa tosirikoksen suosiosta ja sen syistä. Tavoitetta tukee kirjallisuuskatsauksen lähestymistapa, joka mahdollistaa laajojen aineistojen käsittelemisen ja tiivistämisen uutta tietoa tuottaen (Salminen, 2023). Kirjallisuuskatsauksessa ai-

neiston rajaamisen jälkeen analysoin materiaalia tarkastelemalla yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja yksilölähtöisiä selitysmalleja. Sen jälkeen arvioin analyysin tuloksia sekä suhteutan niitä tutkimuskysymykseeni.

3.5 Aineisto

Hakusanalla "true crime" löytyy Tampereen yliopiston kirjaston Andor-palvelusta tällä hetkellä 14 168 tulosta (joulukuu 2023). Andorin tosirikostutkimustarjonnan julkaisukanavia tarkastelemalla selviää, että aihe herättää mielenkiintoa monialaisesti. Tosirikosta on tutkittu ainakin kirjallisuuden, kulttuurin, journalistiikan, oikeustieteen, sosiologian, psykologian kuten myös median tutkimuksen aloilla. Kun "true crime" -hakusanalla saadut tulokset rajataan koskemaan vain suomenkielistä sisältöä, löytyy Andorista vain 11 tulosta. Tämän perusteella suomalaista tosirikostutkimusta on koko Andorin tarjontaan verrattuna niukasti. Suomessa tosirikosta on tutkittu esimerkiksi kirjallisuudentutkimuksessa (esim. Ruohonen, 2022), suomen kielen alalla (esim. Ylönen, 2020; 2023), journalistiikan ja viestinnän aloilla (esim. Pitkänen, 2022 ja Nieminen, 2021).

Aineisto on kerätty Andor-tietokantaa hyödyntäen ja rajattu useammalla eri menetelmällä. Ensimmäisenä rajauksena on kieli. Rajasin hakutuloksia koskemaan vain suomen- tai englanninkielisiä aineistoja. Englanninkielistä materiaalia löytyi huomattavasti suomenkielistä enemmän, mikä näkyy tutkielmaan valikoituneiden aineistojen kielijakoumassa. Toinen rajaus on aineiston hakemiseen käytetyt hakusanat ja -lauseet. Suurin osa aineistosta löytyi yksinkertaisesti hakusanalla "true crime". Lisäksi käytin hakusanoja, kuten "podcast*" ja "popular*", ja rajasin julkaisukanavan hakusanalla "media". Kolmanneksi, koska tutkimuskysymykseni painottaa mediatutkimuksen näkökulmaa, olen poiminut hakutuloksista mediatutkimuksen ja mediaa käsittelevien julkaisukanavien tai median alan tutkijoiden teoksia. Tässä poikkeuksena on Ruohosen (2022) kirjallisuustieteen alalta tuleva teos, jota ilman tutkielmasta uupuisi suomalainen aineistomateriaali. Teos tarjoaa suomalaista näkökulmaa tosirikokseen.

Näiden rajausten perusteella saadusta materiaalista pyrin vielä rajaamaan sellaiset aineistot, jotka käsittelevät tutkimuskysymykseni suhteen olennaisia aiheita ja teemoja.

Neljäntenä rajauksena ovat siis aiheet ja teemat, jotka käsittelevät pelkän tosirikosilmiön lisäksi tosirikosyleisöä, suosiota ja sen syitä. Lisäksi rajasin aineistoa vain sellaisiin teksteihin, jotka ovat vapaasti saatavilla ja luettavissa Tampereen yliopiston kirjaston palveluissa. Aineisto kattaa viisi tutkimusartikkelia mediatutkimuksen kentältä ja kaksi monografiaa, joista Ruohosen (2022) teoksesta minulla oli muusta aineistosta poiketen fyysinen kopio. Taulukossa 2. on aineisto esiteltyä.

Taulukko 2. Aineisto

Lähdeviite	Nimeke	Julkaisukanava	Menetelmä	Alkuperämaa
Boling (2019)	True crime podcasting: Journalism, justice or entertainment?	Radio Journal	kvalitatiivinen haastattelu ja analyysi	Yhdysvallat
Boling & Hull (2018)	Undisclosed Information – Serial Is My Favorite Murder: Examining Motivations in the True Crime Podcast Audience	Journal of Radio & Audio Media	kyselytutkimus ja analyysi	Yhdysvallat
Fathallah (2022)	‘BEING A FANGIRL OF A SERIAL KILLER IS NOT OK’: Gatekeeping Reddit’s True Crime Community	New Media & Society	sisällönanalyysi	Iso-Britannia
Horeck (2019)	Justice on Demand: True Crime in the Digital Streaming Era	Wayne State University Press	teoreettinen katsaus, monografia	Yhdysvallat
Rodgers (2022)	“Fcking politeness” and “staying sexy” while doing it: intimacy, interactivity and the feminist politics of true crime podcasts	Feminist Media Studies	teoreettinen katsaus	Kanada
Ruohonen (2022)	Rikos ei vanhene: True crime kyläkäräjistä podcasteihin	Gaudeamus	monografia, (kirjallisuusteellinen lähestymistapa)	Suomi
Vitis & Ryan (2023)	True Crime Podcasts in Australia: Examining Listening Patterns and Listener Perceptions	Journal of Radio & Audio Media	kyselytutkimus ja analyysi	Australia

Kelli S. Boling (2019) käsittelee tutkimusartikkelissaan *True crime podcasting: Journalism, justice or entertainment?* tosirikosta journalismina, viihteenä ja oikeuden näkökulmasta. Hän tarkastelee tosirikospodcastia kriittisen ja kulttuurisen linssin läpi ja pohtii, kuinka podcast-formaatti vaikuttaa tosirikokseen, yleisen mielipiteen muodostamiseen ja rikosoikeusjärjestelmään. Boling (2019) kiinnittää erityistä huomiota tosirikospodcastin mahdollisiin vaikutuksiin oikeusjärjestelmään, oikeuskäsityksiin ja oikeuden toteuttamiseen. Tutkimusaineistona on neljän tosirikospodcastin tuottajan kvalitatiiviset haastattelut. Tutkimuksessa merkittävää on tosirikospodcastin suhde ja sen vaikutukset rikosoikeusjärjestelmään.

Kelli S. Bolingin ja Kevin Hullin (2018) tutkimus *Undisclosed Information—Serial Is My Favorite Murder: Examining Motivations in the True Crime Podcast Audience* tarkastelee kyselytutkimuksen keinoin tosirikospodcast-yleisön kuuntelun motiiveja. Kyselyyn kertyi 425 vastausta, joista valittiin käytettäväksi 308, poissulkien esimerkiksi vajaaksi jääneet vastaukset. Bolingin ja Hullin (2018) kyselyssä esiteltiin 11 motiivia tosirikospodcastin kuuntelulle. Kyselyn motiivit ovat tekijöitä, jotka selittävät tosirikoksen kuuntelun syitä: (1) rentoutuminen (*relaxation*), (2) vireytyminen (*arousal*), (3) tylsyytys (*boredom*), (4) tapa (*habit*), (5) harrastus (*hobby*), (6) viihde (*entertainment*), (7) sosiaalinen kanssakäyminen (*social interaction*), (8) uutiset ja informaatio (*news and information*), (9) eskapismi (*escapism*), (10) mukavuus/käytännöllisyys (*convenience*) ja (11) voyerismi (*voyerism*). Kyselyyn liittyi lisäksi lauseväittämiä, joihin vastaajat arvioivat kantansa asteikolla 1–5, jossa numero yksi tarkoittaa ”vahvasti samaa mieltä” (*strongly agree*) ja numero viisi ”vahvasti eri mieltä” (*strongly disagree*). Lisäksi selvitettiin vastaajien ikä- ja sukupuolijakauma, koulutustausta sekä sen hetkinen työllisyystilanne. Tuloksena saatiin käsitys siitä, mitkä tekijät toimivat vahvimpina motiiveina tosirikospodcastin kuuntelulle.

Judith Fathallah (2022) ’BEING A FANGIRL OF A SERIAL KILLER IS NOT OK’: *Gatekeeping Reddit’s True Crime Community* käsittelee tosirikosyhteisöjen faniutta, yhteisön ”gate-

keeping” -ilmiötä *“bad fan”* -käsitteen avulla sekä feminiinisiä ja maskuliinisia koodauksia/leimaamista faniyhteisön ominaisuuksille. Fathallah (2022) käyttää esimerkkiaineistonaan aiheeseen liittyviä Reddit-alustan keskustelupalstoja.

Brittiläinen elokuvan ja feministisen mediatutkimuksen professori Tanya Horeck (2019) tarkastelee kirjassaan *Justice on Demand: True Crime in the Digital Streaming Era* tosirikosilmiötä hyvin laajasti, tutkien tosirikoksen merkitystä nykypäivän digitaalisen striimauksen aikakautena. Horeck (2019) käyttää tutkimuksen esimerkkeinä podcastia, videokameratallenteita, tosirikosdokumenttia ja näistä syntyneitä keskusteluja sosiaalisessa mediassa. Teos on teoreettinen katsaus tosirikosilmiöön nykypäivänä.

Kathleen Rodgers (2022) käsittelee tutkimusartikkelissaan *“Fcking politeness” and “staying sexy” while doing it: intimacy, interactivity and the feminist politics of true crime podcasts* tosirikosta, etenkin tosirikospodcastia, ja sen merkitystä intiimiyden ja interaktiivisuuden käsitteiden avulla. Hän pohtii kyseisten käsitteiden ansiosta tosirikospodcastin ympärille muodostuvaa kulttuuria ja yhteisöjä. Rodgers (2022) tarkastelee, kuinka *My Favorite Murder* -podcastiin keskittyvät verkkotilat muuttavat eri keinoin podcastiyhteisön alakulttuuriksi, joka edistää keskustelua naisten väkivallan ja uhriksi joutumisen pelosta. Diskursiivisen politiikan käsitettä ja podcastin mahdollisuuksia pohtien hän tutkii, kuinka naiseen kohdistuvaa väkivaltarikollisuutta ymmärretään.

Sosiologisen kirjallisuudentutkimuksen dosentti Voitto Ruohosen (2022) monografia *Rikos ei vanhene: True crime kyläkäräjistä podcasteihin* on tosirikosilmiötä laajasti käsittelevä teos historiallisella otteella. Ruohonen kohdistaa huomiota muun muassa tosirikoksen vuosisataiseen historiaan, ilmiön ja genren juuriin, rikosfiktioon, tosirikoksen kerontaan, etiikkaan ja moraaliin. Ruohonen avaa tosirikosilmiötä sen varhaisista muodoista nykypäivään digitaaliseen mediaan asti kirjallisuustieteellisellä lähestymistavalla. Teoksessa käsitellään tosirikosilmiötä myös suomalaisesta näkökulmasta viitaten Suomen historiaan ja suomalaiseen rikoshistoriaan.

Laura Vitis ja Vanessa Ryan (2023) kiinnittävät tutkimusartikkelissaan *True Crime Podcasts in Australia: Examining Listening Patterns and Listener Perceptions* huomionsa tosirikospodcastiin ja sen yleisöön. Tavoitteena on selvittää australialaisen tosirikospodcast-yleisön kuuntelutottumuksia ja kuuntelijoiden käsityksiä. Lisäksi he kartoittavat aiempaa tosirikospodcastiin ja -yleisöön keskittyvää tutkimusta. Aineistona on kyselytutkimus, jonka vastaajina oli 124 opiskelijaa Queenslandin yliopistosta. Kysely jakautui neljään alueeseen, joista ensimmäisessä selvitettiin vastaajien sukupuoli, ikä, tosirikospodcastin kuuntelumieltymyksiä ja -käytäntöjä. Toinen alue käsitteli motivaatioita ja kolmas tosirikospodcastin roolia instrumentaalisenä tai ekspressiivisenä oikeuden välineenä. Neljännessä alueessa selvitettiin kuuntelijoiden tosirikospodcastissa arvostamat eettiset tai tyyllilliset ominaisuudet.

4 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä luvussa analysoidaan edellisessä luvussa 3.5 esiteltyä aineistoa ja vastataan tutkimuskysymykseen. Keskityn aineistossa tosirikosyleisöä, -kulttuuria, faneja ja suosiota käsittelevään sisältöön. Käsittelem aineistoa jakamalla sen kahteen kategoriaan: luvun 4.1 yhteiskunta- ja kulttuurilähtöisiin selitysmalleihin ja luvun 4.2 yksilölähtöisiin selitysmalleihin. Analyysissä pohdin, mitkä tekijät tosirikoksesta, tosirikosyleisöstä ja sen kulttuurista ovat suosiota kuvaavia ja mahdollisesti selittäviä tekijöitä.

Luvun 4.1 alaluvuissa 4.1.1–4.1.2 käsittelem nykypäivän kulttuuriin ja podcast-kulttuuriin liittyviä tekijöitä ja luvuissa 4.1.3–4.1.4 tarkastelen yksilön sosiaalista toimintaa ja toimijuutta yhteiskunnassa. Luvun 4.2 alaluvut 4.2.1–4.2.3 liittyvät tosirikosilmion ominaisuuksiin, jotka selittävät yksilön henkilökohtaisia motiiveja tosirikoksen kuluttamiseen ja luku 4.2.4 käsittelee tosirikosta yksilön oppimisen kannalta.

4.1 Yhteiskunta- ja kulttuurilähtöiset selitysmallit

Tutkielman aineistossa tosirikoksen suosion selitysmallit vaikuttivat jakautuvan karkeasti kahteen kategoriaan: yhteiskuntalähtöisiin ja yksilölähtöisiin selitystapoihin. Ruohonen (2022, s. 51) tiivistää tosirikoksen viehätyksen olevan kompleksinen, moniulotteinen asia, jonka takana on yksityisiä motiiveja ja yhteiskunnallisia tekijöitä. Selitysmallit menevät osittain päällekkäin, koska kysymys yksilön ja yhteiskunnan tai ympäristön suhteista on niiden jatkuvan vuorovaikutuksen takia aina hankala.

Yhteiskunta, siinä vallitseva kulttuuri, normit sekä trendit vaikuttavat siihen, mikä on esillä tai suosiossa mediassa. Kuten tutkielman alun luvusta 2.1 tosirikoksen määritelmästä käy ilmi, tosirikos voidaan nähdä tapana tai keinona käsitellä sosiokulttuurisia kysymyksiä (Horeck, 2019, s. 7). Tosirikos on aktiivinen toimija ja toimintatapa yhteiskunnassa. Yhteiskunnalliset selitysmallit jakautuvat edelleen kulttuurista kumpuaviin ja sosiaalistumista koskeviin selityksiin. Yhteiskunnasta, kulttuurista ja sosiaalisuudesta, muiden ihmisten kesellä toimimisesta, voidaan etsiä selityksiä, jotka tukevat tosirikoksen suosiota.

4.1.1 Affektiivinen kulttuuri

Bolingin ja Hullin (2018) kyselytutkimuksen tuloksena kolme merkittävintä tosirikospodcastin kuuntelun motiivia ovat viihde, käytännöllisyys/mukavuus ja tylsyys. Viihteen arvo osoittautui myös Vitisin ja Ryanin (2023) kyselytutkimuksessa merkittävimmäksi tosirikoksen kuuntelua selittäväksi syyksi. Ruohonen (2022) tarkastelee sensaatiohakuista ja affektiivista kulttuuria liitettyä nykypäivän viihdemediaan. Hänen mukaansa ”Kulttuurin lisääntynyt affektiivisuus selittää tosirikosilmion suosiota sähköistyneen ja digitalisoituneen median aikakaudella, mutta se ei ole koko totuus, kuten ei mikään muukaan selitysmalli”. Nykypäivän viihteesä korostuvat tunteet ja elämyksellisyys ovat osa 2000-luvun mediamaiseman yhtä peruspiirrettä, affektiivisuutta. (Ruohonen, 2022.) Affektiivinen kokonaisvaltainen fyysinen ja psyykinen inhottavuuden tunne, shokeeraavuus ja tosirikoksen tehokkuus luodaan eksplisiittisellä väkivallalla, tunteellisilla haastatteluilla, speaktaakkelimaisilla otsikoilla, uhrikuvauksilla, rikostapausten aidon arkistomateriaalin avulla ja kuluttajan osallistamisella (Tuomi, 2018). Digitaalisen kulttuurin aikaista tosirikosta kuvaa affektiivisen reaktion hyödyntäminen tosirikosyleisön huomion muovaamisessa ja hallitsemisessa (Horeck, 2019). Tosirikosta tehdään usein kaupallisista lähtökohdista (Riihinen, 2023) ja se myydään kuluttajalle viihdekokemuksena.

Tunteellinen sensaatiohakuisuus ja affektiivisuus ovat ilmeisiä niin nykypäivän tositelevisiossa kuin tosirikossessakin, kun niiden sisältöihin kuuluu tunteiden kuvaaminen ja esittäminen. Tosirikokseen usein liitetty mysteeri ja ”gore”, eli esimerkiksi eksplisiittisesti kuvattu väkivalta ja raakuus, vetoavat affektiivista kokemusta kaipaavaan ja arvostavaan yleisöön (Vitis, 2023). Tosirikokerronnan rikostapausten raa’at yksityiskohdat ja ihmisten kohtalot, niiden pohjalta syntyneet tunteet ja autenttisuus sekä tapauksen perustuminen todellisuuteen puree affektiivisen kulttuurin keskellä elävään tosirikosyleisöön.

4.1.2 Tosirikospodcastin kulttuuri

Vaikka tosirikos on ollut suosittua vuosikymmenten ajan, *Serial*-podcastsarjan julkaisu vuonna 2014 toi tosirikosgenrelle mainetta podcastin maailmassa (Boling, 2019). Tosirikospodcastin tuottajat luovat ympäristön, joka ei ole täysin verrattavissa mihinkään

muuhun mediumiin. He eivät kerro vain tarinaa vaan rakentavat aktiivisen yhteisön ja mahdollistavat yleisölle olla osana keskustelua. (Boling, 2019.) Myös Rodgers (2022) painottaa podcastin merkitystä tosirikoksen suosiota tarkastellessaan. Podcast on mediumina uniikki sen autenttisuudesta kumpuavan ”hyperintiimiyden” ja interaktiivisuuden takia (Rodgers, 2022), jollaista ei ole samalla tavalla saavutettavissa muissa mediumeissa. Intiimiys tulee esille podcast-tuottajan jakaessa henkilökohtaisia tuntemuksia ja kokemuksia yleisön kanssa, mutta myös käsittelemällä tosirikostapausten henkilöiden tunteita. Hyperintiimiys mahdollistaa kuluttajalle pääsyn lähelle mediatuotteen sisäänrakennettuja sekä tuottajan henkilökohtaisia tunteita ja kokemuksia (Rodgers, 2022). Tosirikoksen kertojan ja kuluttajan välimatkasta ja ajallisesta etäisyydestä huolimatta tosirikospodcast erottautuu edukseen intiimiydessä, immersiiivisyydessä, interaktiivisuudessa ja medioituneisuudessa eri alustojen välillä.

Podcast-kulttuurissa yleisön ja tuottajan suhde on interaktiivinen. Podcastin tuottaja on usein avoin palautteelle ja jaksotoiveille. Yleisöä kannustetaan osallistumaan keskusteluun podcastin muilla sosiaalisen median alustoilla, kuten Instagramissa tai Facebookissa. Podcast yhdistää yleisöjään tiiviimmiksi yhteisöiksi, jotka voivat toimia vertaisryhmän tavoin. (Rodgers, 2022.) Podcastista puuttuva kuva ja jäljelle jäävä ääni pakottavat kuuntelijan kuvittelemaan tosirikostarinan henkilöt ja ympäristön, mikä tekee kokemuksesta mukaansa tempaavan ja immersiiivisen (Boling, 2019). Immersiiivisyys yhdessä hyperintiimiyden, interaktiivisuuden ja tosirikoksen käsittelemien tunnerikkaiden aiheiden, autenttisuuden vaikutelman ja henkilökohtaisuuden kanssa tekee podcastista erityisen alustan tosirikokselle.

Podcast-muotoista tosirikosta suositaan myös formaatin saavutettavuuden ja käytännöllisyyden takia. Bolingin ja Hullin (2018) kyselytutkimuksessa selvisi, että tosirikospodcastia kuunnellaan, koska se on helppoa ja usein ilmaista. Luvussa 3.2 *Podcastin merkitys mediumina* avasin binge-abilityn käsitettä ja sitä, kuinka podcast mahdollistaa kuluttamisen ajasta ja paikasta riippumatta. Yleisön autonomia ja kuluttamansa sisällön henkilökohtainen kuratointi valitsemalla kuinka ja mitä kuluttaa lisää intiimiyden ja käyttäjälähtöisen osallisuuden tunnetta podcastissa (Horeck, 2019).

4.1.3 Sosiaalisuus ja osallistuminen

Bolingin ja Hullin (2018) tutkimuksesta selvisi, että vähiten keskeiset kuuntelun motiivit ovat sekä miesten että naisten keskuudessa uutisten ja informaation saaminen, sosiaalinen kanssakäyminen ja eskapismi. Sosiaalinen kanssakäyminen osoittautui kuitenkin olevan hieman vahvempi motiivi naispuolisten vastaajien keskuudessa. Osallistuminen, joka Vitisin ja Ryanin (2023) kyselytutkimuksessa piti sisällään esimerkiksi rikostapausten selvittämiseen osallistumisen tosirikoksen kuluttamisen kautta, osoittautui merkittäväksi tekijäksi.

Tosirikos ilmentää osallistuvaa mediakulttuuria ja yleistää käsitystä aktiivisesta yleisöstä, joka toimii tosirikoksessa salapoliisin tai etsivän roolissa (Horeck, 2019, s. 6–7). Aktiivinen yleisö on osallistuva ja sitoutunut sosiaaliseen kanssakäymiseen, joka nykyisen verkottuneen tosirikoksen aikakautena tapahtuu eri alustojen välillä. Sosiaalinen aspekti ei osoittaudu täysin merkityksettömäksi tekijäksi tosirikosilmiössä. Esimerkiksi yksityisesti koetusta surusta tulee uutisten välityksellä jaettua yhteistä kokemusta (Ruohonen, 2022). Sama funktio voidaan liittää tosirikokseen, jossa yksityisten ihmisten kokemukset tulevat julkiseksi niin rikostapausten henkilöiden kuten tosirikoksen tuottajan ja yleisöjen puolesta. Seltzer (2011) puhuu käsitteestä *referred pain*, sijaistettu kärsimys, jonka hän liittää tosirikokseen. Tosirikos toimii sijaiskärsijänä sen sijaan, että kokisimme itse kärsimystä. Samalla kun tosirikos tekee yksityisestä yhteistä ja julkista se käsittelee ihmisiä koskettavia tapauksia ja toimii sijaiskärsijänä.

4.1.4 Osallistuminen oikeuskeskusteluun

Tosirikoksen suosio on herättänyt kysymyksiä sen kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta funktiosta, erityisesti silloin, kun se liittyy oikeuteen, sen tavoitteluun ja toteutumiseen (Vitis & Ryan, 2023). Journalisteilla on mahdollisuus tuoda ilmi väärin tuomittuja ja paljastaa korkeissa asemissa olevien ihmisten rikkomuksia (Boling, 2019). Oikeuteen ja sen toteutumiseen liittyvä keskustelu on tyyppillistä tosirikokselle ja sitä käydään tosirikossällöissä ja -yhteisöissä eri medioiden välillä. Journalistin tavoin tutkivaa journalistista tyyliä noudattava tosirikoksen tuottaja voi rikostapauksia käsitellessään esittää epäilyk-

siään rikoksista, poliisista ja niihin liittyvästä toiminnasta. Kun ennen kylissä keräännettiin yhteen seuraamaan julkista teloitusta ja tuomitsemaan joukolla rikollinen teoistaan, nykyään kokoonnutaan sosiaalisen median ja tosirikoksen ääreen kuulemaan rikollisen teoista ja tuomiosta. Tunne oikeuden toteutumisesta tuottaa moraalista mielihyvää tosirikoksen kuluttajalle. Tarinamaisen tehokkaan draaman kaaren päätteeksi paha saa palkkansa ja rikollinen tuomitaan.

Toisaalta oikeuden toteutumattomuus ja epäoikeudenmukaisuuden kokeminen voi tuoda samalla tavalla ajattelevat ihmiset yhteen tosirikoksen äärelle. Tosirikos voi toimia yhteiskunnallisen muutoksen alulle panijana ja vaikuttaa rikosoikeuden toteutumiseen (Boling, 2019). Etenkin podcast-muodossa välitettyyn tosirikokseen liittyy tuottajan ja yleisön vahva vuorovaikutus, joka kannustaa yleisöä osallistumaan keskusteluun eri rikosta ja astumaan etsivän rooliin selvittämään tapauksia (Vitis, 2023). Esimerkiksi *murha.infon* kaltaisilla keskustelufoorumeilla on eri rikostapauksille omistettuja keskustelulankoja.

Keskustelu voi johtaa uusiin käsityksiin rikostapauksista, rikollisuudesta, rikoksista tuomituista tai vielä selvittämättömistä tapauksista ja tuomiota odottavista rikollisista. Nämä käsitykset voivat edistää tapausten selvittämistä eri suuntiin tai johtaa selvittämättömän tapauksen selviämiseen esimerkiksi uusien johtolankojen muodossa. Vitisin ja Ryanin (2023) kyselytutkimuksen mukaan suurin osa vastaajista olivat samaa mieltä tai ambivalenttisia siitä, että tosirikoksella on mahdollisuus vaikuttaa oikeusjärjestelmään. Tällä tavoin tosirikoksella on mahdollisuus tehdä yhteiskunnallista muutosta.

4.2 Yksilölähtöiset selitysmallit

Sen lisäksi, että yhteiskunnalla ja kulttuurilla on vaikutusta yksilöön toimintaan, voidaan tarkastella yksilöstä lähtöisin olevia henkilökohtaisia syitä tosirikoksen kulutukseen. Yksilölähtöisissä henkilökohtaisissa selitysmalleissa on kyse yksilön psykologiaan, oppimisteorioihin ja sosiaalistumiseen perustuvista selitysmalleista.

Kulttuurin elementtien, yhteiskunnallisen kehyyksen ja tulkintojen lisäksi kiinnostusta tosirikosta kohtaan perustellaan henkilökohtaisilla syillä (Ruohonen, 2022, s. 51). Yksilö

toimii vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa, joten niitä ei ole syytä pitää täysin irrallaan toisistaan. Seuraavissa alaluvuissa käsitellään tosirikosilmion ominaisuuksia, jotka selittävät yksilön henkilökohtaisia kulutuksen syitä ja tosirikokseen liittyvää yksilön oppimista.

4.2.1 Parasosiaalisuus

Parasosiaalisuus liittyy yhteyteen tai samaistumiseen yksilön ja sellaisen henkilön välillä, jota hän ei henkilökohtaisesti tunne (Cambridge Dictionary, ei pvm., suomennos oma). Tämä henkilö voi olla esimerkiksi kirjan tai elokuvan hahmo tai julkisuuden henkilö. Parasosiaalinen suhde on sisäinen ja yksipuolinen suhde yleisön ja esiintyjän/esittäjän välillä (Vitis & Ryan, 2023), joten vaikka puhutaan sosiaalisesta suhteesta, on parasosiaalisuus yksilölähtöistä. Intiimiys ja interaktiivisuus luovat kertojan ja kuluttajan välille parasosiaalisia suhteita (Rodgers, 2022). Vitisin ja Ryanin (2023) mukaan tosirikosyleisö pitää parasosiaalisia suhteita positiivisena seikkana ja kallistuu tiettyjä mediasisältöjä kohti juuri näiden suhteiden takia.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että yleisön ja tuottajan välinen suhde on tosirikospodcasteissa selvästi erilainen kuin muissa tosirikosmedian muodoissa (Boling, 2019). Tosirikoksen luonteeseen kuuluva kertojan läsnäoloja hänen äänensä kuuluminen mielipiteiden ja kommenttien muodossa yhdistettynä interaktiivisuuteen edesauttaa parasosiaalisen suhteen syntymistä. Keskustelumuotoisissa tosirikosisällöissä kuluttaja pääsee parasosiaalisesti osaksi ryhmää tai kaveriporukkaa, jota yhdistää jaettu kiinnostus rikosta kohtaan. Juontajien asema on podcastissa erityinen ja se kutsuu yleisön henkilökohtaisempaan suhteeseen juontajien kanssa sekä osallistumaan keskusteluun pelkän sivusta seuraamisen sijaan (Boling, 2019). Aiemmin mainittu yhdysvaltalainen *My Favorite Murder* -podcast ja suomalainen vuonna 2022 aloittanut kolmihenkinen, nimillä Fiia, Minna ja Pinja, esiintyvän ryhmän tuottama *Kurja Juttu* -podcast ovat esimerkkejä keskustelumuotoisesta tosirikospodcastista, joissa juontajien persoonallisuudet ja heidän välinen suhteensa ovat itse rikoksen lisäksi pääosissa.

4.2.2 Vaaran ja väkivallan viehätys

Ruohonen (2022, s. 52) toteaa, että ”Tosirikoksen ja rikoskerronnan suosiolle voidaan hakea selityksiä samasta suunnasta kuin varsinaiselle rikollisuudelle”. Ei siis pidä täysin erottaa tosirikosta ja rikosfiktiota, sillä esimerkiksi niiden kerrontatyyli ja käyttötarkoitukset ovat samantapaisia. Yksi suosiota selittävä tekijä on ”turvallinen pahan kosketus”, turvallinen jännityksen, vaaran, pelon ja kauhun kokeminen sekä mahdollisuus kokea rikollinen maailma sisältä päin (Ruohonen, 2022). Turvallinen pelko ja jännitys ovat tyyppillisiä myös rikosfiktioille ja kauhugenrelle. Tosirikoksessa tarinan todellisuuspohja lisää jännittävyyttä tai pelottavuutta, sillä rikos tulee todellisuutensa vuoksi lähemmäs kuluttajaa ja synnyttää käsityksen, jonka mukaan rikos olisi voinut tapahtua kelle tahansa, myös kuluttajalle itselleen. Kuluttajalla on syy varautua ja pelätä, mutta voi kokea pelkoa turvallisesti kertojan ja kuluttajan fyysisen välimatkan ja ajallisen etäisyyden ansiosta.

Väkivallan lumo on yhteyksissä vaaran viehätykseen, mutta myös Ruohosen (2022) yksityisiin motiiveihin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin. Yhteiskunta ja sen lait ja normit vaikuttavat siihen, miten väkivaltaa käytetään ja miten siihen suhtaudutaan. Yhteiskunta saattaa torjua ja tuomita väkivaltaisen käytöksen tai väkivaltaisten tuntemuksien ilmaiseminen, mutta toisaalta yksilöllä arvellaan olevan inhimillinen, ehkä myös biologinen, tarve käsitellä väkivaltaa (Ruohonen, 2022). Torjuttujen ja tuomittujen aiheiden henkilökohtainen käsittely on mahdollista esimerkiksi taiteiden avulla. Väkivaltaisen tosirikoksen voidaan nähdä olevan keino käsitellä väkivaltaa ja siihen liittyviä tuntemuksia turvallisesti. Eläytymällä tosirikokseen voi kuluttaja käsitellä yhteiskunnan vaikeita aiheita ilman todellista vaaraa väkivallasta tai yhteiskunnan tuomitsemista (Ruohonen, 2022, s. 66). Tällä tavoin väkivallan viehätys on tosirikoksen kuluttamisen yksityinen motiivi, johon vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät.

Browder (2006, s. 929) mukaan maailmassa, jossa naiset pelkäävät väkivaltaa, mutta ovat kulttuurillisesti estettyjä ilmaisemaan kiinnostusta sitä kohtaan, tosirikos tarjoaa naisille ”salaisen kartan”, henkilökohtaisen selviytymisoppaan ja keinon ilmaista väkivaltaisia tuntemuksia, jotka muuten peitetään feminiinisyyden alle. Ruohonen (2022) ja

Browder (2006) ovat siis pitkälti yhtä mieltä siitä, että tosirikos tarjoaa mahdollisuuden ilmaista ja käsitellä väkivaltaa yhteiskunnan hyväksymällä tavalla.

Bolingin ja Hullin (2018) tutkimuksesta ei käy suoraan selville, miksi tosirikos on ollut suosittua myös aikana ennen podcasteja tai muuta digitaalista mediaa. Esimerkiksi Punnett (2018) lähtee tosirikosnarratiiveja käsittelevässä tutkimuksessaan liikkeelle Raamatun Kainin ja Abelin veljesmurhakertomuksesta ja päättyy tosirikospodcasteihin selittäen tosirikoksen suosion linkittyvän yleisempään vaaraa ja väkivallan viehäytykseen. Samoin Ruohonen (2022) käsittelee monografiassaan, kuinka tosirikos yltää pitkälle historiaan eikä sen suosio nykypäivänä ole ihme. Tosirikoksen suosio juontaa juurensa kiinnostuksesta vaaraa kohtaan, jota on koettu eri aikoina eri tavoilla.

4.2.3 Kieroutunut kiinnostus ja voyerismi

Makaaberit ja groteskit aiheet ovat kiinnostaneet ihmisiä läpi historian (Ruohonen, 2022). Tosirikoksen suosiota selittää uteliaisuus, joka tässä tapauksessa kohdistuu synkkiin aiheisiin ja teemoihin, jotka ovat usein rikoksen keskiössä. Kiinnostusta outoja, makaabereja, väkivaltaisia tai groteskeja asioita kohtaan kutsutaan ajoittain kieroutuneeksi kiinnostukseksi (*morbid curiosity*). Tosirikoksen teemojen, kuten raa'at henkirikokset, murhat ja sarjamurhaajat, vuoksi kiinnostus genreä kohtaan nähdään usein kieroutuneena kiinnostuksena.

Tosirikosformaatit ovat aiheiltaan ja käsitteilytyyliltään provokatiivisia kerronnan rakentuessa groteskien aiheiden inhottavuuden ympärille. Bolingin ja Hullin (2018) mukaan etenkin naisilla voyeristiset taipumukset motivoivat tosirikoksen kuluttamiseen. Voyerismillä tarkoitetaan tässä tirkistystä jonkun henkilökohtaiseen elämään, mieleen ja tekoihin. Voyerismi on osa tositelevision ja rikosdokumentin perinnettä (Tuomi, 2018). Shokkidokumenttien kiehtovuus perustuu niiden tarjoamaan mahdollisuuteen katsoa vierasta, inhottavaa ja kiehtovaa pelkäämättä, että jää kiinni katseensa kohteelle (Junko, 2015, s. 55). Saman mahdollisuuden tarjoaa tosirikos, jossa kuluttaja saa tirkistää rikosten keskiössä olevien ihmisten mieliin yksityiskohtaisen kerronnan kautta.

“Dark fandom” on Brollin (2020) kehittänyt käsite, joka tarkoittaa järkyttäviin tekoihin tai rikoksiin syyllistyneen henkilön tai henkilöiden ympärille muodostunutta faniyhteisöä. Fathallah (2022) käyttää käsitettä tosirikosfaneihin keskittyvässä sisällönanalyyssään. Dark fandomiin liittyy samanlaista toimintaa kuin muuhunkin faniuteen, kuten esimerkiksi fanitaidetta (*fan art*), fanifiktiota (*fan fiction*) ja faniteorioita (*fan theories*). Sekä Broll (2020) ja Fathallah (2022) keskittyvät fiktiivisten hahmojen sijaan todellisiin henkilöihin, joiden ympärille on heidän järkyttävien tekojensa seurauksena syntynyt dark fandom.

Dark fandomia lähellä ovat myös *dark tourism* (myös *thanatourism*, *black-*, *morbid-* tai *grief tourism*) ja *murderabilia*. Dark tourism on turismia sellaisille paikoille, alueilla tai rakennuksille, joka johtuu siellä tapahtuneesta rikoksesta tai tragediasta. Murderabilia tulee sanoista “murder” ja “memorabilia” ja se tarkoittaa murhaan tai murhaajaan liittyvien esineiden keräilyä ja säilyttämistä (Broll, 2020; Fathallah, 2022). Lisäksi faniuteen liittyy myös fanituotteet (Horeck, 2019, s. 2). Tosirikostuotannoilla, esimerkiksi MFM:n, fanituotteissa vilisee podcastissa tutuksi tulleet lausahdukset. Dark fandomissa fanituotteet saattavat olla itse rikoksista ja rikollisten kasvoista tai lausahduksista tuotetulla fanitaiteella varustettuja. Dark fandom yhdistetään ajoittain tosirikosyleisöön. Tosiasiassa tosirikosyleisöön mahtuu niin tosirikospodcastien, -sarjojen, -elokuvien ja -kirjojen faneja kuin itse niissä esiintyvien rikosten ja rikollisten faneja. Molempia kuitenkin kuvaa kieroutunut kiinnostus järkyttäviä aiheita ja tapauksia kohtaan.

4.2.4 Oppiminen ja varautuminen

Vitis ja Ryan (2023) tutkimuksessa havainnollistui tosirikoksen merkitys informaation lähteenä, mikä eroaa Bolingin ja Hullin (2018) tutkimuksesta, jossa tosirikoksen merkitys informaation lähteenä ei osoittautunut merkittäväksi motivaatioksi tosirikosyleisössä. Vitisin ja Ryanin (2023) tutkimuksessa informaation ja oppimisen merkitys osoittautui viihteen jälkeen toiseksi merkittävimmäksi tekijäksi tosirikospodcast-yleisössä. Tosirikosta kulutetaan siis myös informaation ja oppimisen kannalta. Informaatio ja oppiminen kohdistuu tosirikostapausten poliisityöhön, todisteiden keräämiseen ja tapauksen tutkintaan ja selvittämiseen (Vitis & Ryan, 2023). Tosirikosyleisöllä on mahdollisuus

saada tietoa oikeusjärjestelmästä ja sen toiminnasta tosirikostapauksissa käsitellyistä oikeudenkäynneistä, jolloin oppiminen voi kohdistua myös oikeusjärjestelmään.

Tosirikostarinoista voidaan oppia rikoksista ja rikollisten psykologiasta, joista kuulemalla kuluttaja voi kokea oppivansa varautumaan ja toimimaan paremmin, jos rikos osuu omalle kohdalle. Tosirikoksesta voidaan oppia puolustautumis- ja selviytymistaktiikoita, jotta voidaan välttyä uhriksi joutumiselta. (Vicary & Fraley, 2010.) Vicaryn ja Fraleyn (2010) kanssa samankaltaisiin tuloksiin tulivat Vitis ja Ryan (2023) kun he käsitelivät tosirikospodcastin vetoavuutta ja sen merkitystä mahdollisuutena naisille oppia uhriksi joutumisesta (*victimization*). Lisäksi Bolingin ja Hullin (2018) tutkimuksesta selvisi, että naispuoliset vastaajat olivat miespuolisia ja sukupuolensa määrittämättä jättäneitä vastaajia todennäköisemmin samaa mieltä väitteiden, kuten ”True crime -podcastien kuunteleminen opettaa minua rikosoikeussysteemistä” ja ”Kuuntelen true crime -podcasteja, jotta voin oppia asioista, mitä minulle voi tapahtua”, kanssa.

Tosirikosta kuluttavien naisten muodostamissa yhteisöissä jaetaan jäseniä yhdistäviä samanlaisia kokemuksia. Yhteisöissä naiset saavat ymmärrystä muilta siitä, että heidän usein vähätelty pelkonsa tosirikostapausten kaltaisten rikoksien uhriksi joutumisesta ei ole irrationaalinen. (Rodgers, 2023.) Myös Vitis ja Ryan (2023) totesivat tosirikoksen olevan resurssi ”turvallisuuustyöhön”, jota naiset tekevät välttyäkseen esimerkiksi väkivaltaisilta hyökkäyksiltä. Tosirikos informaation lähteenä ja resurssina turvallisuuteen on yksi niistä syistä, jotka johtavat tosirikoksen kuluttamisen, selittävät sitä ja on näin osittain sen suosion takana.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän luvun alaluvussa 5.1 tehdään luvun 4. analyysissä esille tulleista seikoista yhteen-
veto sekä johtopäätöksiä. Luku 5.2 sisältää tutkielmaan, sen suorittamiseen ja tuloksiin
sekä johtopäätöksiin liittyvää pohdintaa. Lisäksi käsittelen tutkielman haasteita ja rajoi-
tuksia sekä tosirikostutkimuksen tulevaisuuden näkymiä.

5.1 Yhteenveto

Seitsemän eri aineiston pohjalta aukeaa jonkinlainen käsitys vastauksesta tutkimuskysy-
myksiin siitä, miten tosirikoksen suosiota on tutkittu, selitetty ja mitä syitä sille on esi-
teltty mediatutkimuksen kentällä. Tutkielman aineistoissa tosirikosilmiötä tutkittiin kyse-
lytutkimuksien avulla, haastatteluiden ja teoreettisen tarkastelun avulla. Tosirikoksen
suosio kumpuaa eri lähtökohdista ja vain yhtä suosiota selittävää polkua ei ole. Kulutta-
misen ja suosion syyt jakautuvat yksityisistä ja henkilökohtaisista yhteiskunnallisiin ja
kulttuuriin tekijöihin sekä eri mediaformaattien tarjoamista mahdollisuuksista selitty-
viin tekijöihin. Samat syyt, jotka ovat muiden genrejen, kuten kauhun, rikosdokumentin
ja -fiktion, takana selittävät osaltaan myös tosirikoksen suosiota.

Kiinnostus tosirikossisältöjä kohtaan ei välttämättä kohdistu suoraan esimerkiksi itse ri-
kokseen. Kiinnostus rikosoikeusjärjestelmän toimintaa kohtaan voi johtaa tosirikoksen
äärelle. Toisaalta tosirikostapausten henkilöiden, kuten rikollisten ja uhrien, mielten si-
säisten liikkeiden ymmärtäminen psykologisesta näkökulmasta voi olla suosion taus-
talla. Yksi on kiinnostunut tositelevision kaltaisesta tosirikosviihteestä ja uusien koke-
muksien sekä elämyksien saamisesta ja toinen taas pitää tosirikostarinoista saamaansa
informaatiota suuressa arvossa. Jotakin kiinnostaa rikospaikoilla vierailu ja tapahtumiin
eläytyminen, kun toinen haluaa oppia rikoshistoriasta (Ruohonen, 2022, s. 55).

Yhteiskunnalla ja kulttuurilla, jonka keskellä elämme, on vaikutusta siihen, mitä ja miten
mediaa kulutetaan, mikä nousee suosioon ja miksi. Nykypäivän viihdemedia ja affektii-
vinen kulttuuri tukevat tosirikoksen menestystä. Aineistosta selviää lisäksi me-
diaformaatin mahdollisuus vaikuttaa eri ilmiöiden suosioon. Käsittelemässäni aineis-
tossa korostuu podcastin merkitys ja sen tarjoamat kulutuksen mahdollisuudet, jotka

johdattelevat tosirikoksen pariin. Tosirikospodcastissa affektiivisuus, interaktiivisuus, in-tiimiys, helppous, käytännöllisyys, saavutettavuus ja usein matala hinta tai maksut-tomuus rakentuvat osaksi tosirikoksen suosiota.

Sosiaalisuuden ja osallistumisen voidaan nähdä olevan osa sekä tosirikoksen historiaa että nykypäivää. Ennen rikoksen kokeminen tapahtui kyläyhteisöissä, nyt internetin kes-kusteluyhteisöissä. Tosirikoksen avulla kuluttaja saa informaatiota ihmisiä koskettavista tapauksista, yhteiskunnasta ja oikeuden toiminnasta. Tiedon avulla kuluttaja kokee ole- vansa informoidumpi ja näin valmiimpi yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttami- seen sosiaalisen kanssakäymisen keinoin.

Yhteiskunnallisten tekijöiden lisäksi tosirikoksen suosio selittyy yksilölähtöisien kuunte- lun ja katselun syiden kautta. Suosiota selittää viehäytys vaaraa ja väkivaltaa kohtaan. Tosirikos tarjoaa mahdollisuuden kokea molempia turvallisesti ilman fyysistä tai sosiaa- lista riskiä. Aineistosta huomataan, että tosirikosta ei kannata täysin erottaa muusta ri- koskirjallisuudesta, kuten rikosfiktiosta. Muillekin genreille ominainen vaaran ja väkival- lan turvallinen kokeminen mahdollistaa väkivaltaisten tuntemusten käsittelemisen yhe- teiskunnan hyväksymällä tavalla. Tosirikoksen yksi funktio on hankalien aiheiden ja tun- teiden käsittely.

Kieroutunut kiinnostus yhdistää tosirikosfaniyhteisöä. Kiinnostus kohdistuu synkkiin tai pahoiksi koettuihin aiheisiin, jotka ovat tosirikoksessa tyypillisiä, niiden käsitellessä usein esimerkiksi henkirikoksia ja murhia. Tosirikoskerronnan avoimuuden ja yksityis- kohtaisuuden takia raaimmatkin tapaukset pääsevät esille ja kieroutuneen kiinnostuk- sen tarkastelun alle. Tosirikos mahdollistaa vieraan, oudon ja inhottavan katselemisen ilman, että jää kiinni katseensa kohteelle (Junko, 2015, s. 55) ja palvelee voyeristisiä tai- pumuksia, joka kuluttajalla voi olla. Yksityiskohtien avulla kuluttaja pääsee tirkistämään jonkin toisen henkilön elämään ja kokemuksiin.

Lopulta päästään siihen tulokseen, että tosirikoksen suosio ja sen syyt ovat monitahoiset eikä sitä selitä yksin mikään yksittäinen tekijä. Samankaltaisia selitysmalleja esiintyi useammassa eri aineistossani ja tutkimillani muiden alojen tosirikostutkimuksissa, mutta näkökulma ja painotus alojen välillä vaihtelee.

5.2 Pohdinta

Tutkielmaan valitsemani rajaukset vaikuttavat tarkasteltavaksi valikoituneeseen aineistoon ja sitä kautta saamiini tuloksiin. Aineiston rajausta vain suomen- ja englanninkielisiin materiaaleihin sulkee pois mahdollisen tutkimuksen muilla kielillä. Rajasin aineiston vain mediatutkimuksen tai mediaan liittyvien julkaisukanavien materiaaleihin, jolloin tutkielman analyysin ja tuloksien näkökulmissa painottuu mediatutkimuksellinen ote, jossa esimerkiksi mediumilla on suuri merkitys. Mediatutkimuksen näkökulmassa painottuu tosirikoksen välitteisyys eri medioiden kautta ja suosion syyt mediakontekstissa, jossa viestintäalustalla on merkitystä viestiin ja suosioon. Seitsemästä aineistostani viisi keskittyi suurelta osin tosirikoksen podcast-muotoon, Ruohosen (2022) ja Horeckin (2019) teoksia lukuun ottamatta. Podcastiin tukeutuvuuden takia on ajoittain hankalaa eritellä podcast-formaatin suosioon liittyviä tekijöitä itse tosirikosilmiön suosiota selittävästä tekijöistä.

Vaikuttaa siltä, että tosirikosilmiön suosion tarkasteluun keskitytään enemmän muilla aloilla, kun mediatutkimus keskittyy sen sijaan tarkastelemaan tosirikosta liittäen sen vahvasti johonkin mediumiin, nykypäivän internetiin ja digitaaliseen aikakauteen. Tosirikos ja sen suosio ovat olleet olemassa jo ennen digitaalisuutta tai internetiä, mutta mediatutkimus tuntuu tällä hetkellä keskittyvän sen jälkeiseen aikaan. Suosiota selitetään esimerkiksi podcast-muodon yleistymisen kautta. Mediatutkimuksen selitysmallit eivät ole huonoja, mutta tarkastelemalla eri alojen tutkimuksia, käsitys kasvaa huomattavasti laajemmaksi. Lisäksi jotkin suosion syyt tai näkökulmat eivät välttämättä käy ilmi rajaamistani seitsemästä aineistosta ja voivat jäädä tästä tutkielmasta pimentoon. Koko tosirikostutkimus voi siis tarjota tutkielmaani laajemman joukon selitysmalleja tosirikoksen suosiota.

Muiden alojen tutkimukset tarkastelevat tosirikosilmiötä kulloinkin kyseessä olevan alan näkökulmasta ja alalla tunnetuista viitekehyksistä. Kuten todettu, suosiota on tutkittu esimerkiksi kirjallisuuden ja psykologian aloilla, jolloin tosirikoksen suosiota käsitellään ja selitetään eri tavoin. Psykologia tarkastelee tosirikoksen psykologisia tekijöitä ja vaikutuksia, kun kirjallisuudentutkimuksessa keskitytään esimerkiksi tosirikostarinan kerroksen keinoihin ja narratiiveihin. Mediatutkimus tarjoaa eri näkökulmia, mutta ei kuitenkaan kiellä muiden alojen selitysmalleja vaan tukee niitä.

Tosirikoksen suosio on laaja ilmiö, joten sitä selittäviä tekijöitä on paljon. Kuten Ruohonen (2022, s. 51) mainitsi, tosirikoksen viehätys on kompleksinen ja monitahoinen asia. Suosiota on mahdollista selittää monitahoisesti, mikä toisaalta tarjoaa mielenkiintoisen tutkimuskohteen, mutta toisaalta hankaloitti suosiota käsittelevän sisällön paikantamista aineistostani. Kokonaiskäsitteeksi muodostui kuitenkin tosirikoksen suosion syiden karkea jakautuminen yhteiskunta-, kulttuuri- ja yhteisölähtöisiin, sosiaalistumiseen liittyviin tekijöihin ja yksilölähtöisiin, henkilökohtaisiin ja oppimiseen liittyviin tekijöihin.

Tosirikokseen usein liitettäviä aiheita, kuten sensationalismia, faniutta, affektiivista kulttuuria, tositelevisiota, rikosta ja rikoskirjallisuutta, on tutkittu myös Suomessa, vaikka varsinaista tosirikostutkimusta ei ole vielä paljoa. Yksi syy suomalaisen tosirikostutkimuksen vähyydelle voi olla ilmiön tuoreus Suomessa ja sen yleistymisen esimerkiksi suomalaisessa podcast-maailmassa vasta muutamia vuosia sitten. Ei pidä tuki unohtaa suomalaisten rikosdokumenttien, eikä aikoinaan *Poliisi-TV:n* ja *Alibi*-lehden saavuttamaa suosiota. Luulen, että koska tosirikos on saanut uutta huomiota suomalaisessa media-maailmassa, tulee ainakin suomalaisen, miksei myös ulkomaisen, eri aloilta tulevan tosirikostutkimuksen määrä lisääntyvän tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Boling, K. S. (2019). True crime podcasting: Journalism, justice or entertainment? *Radio Journal*, 17(2), 161–178. https://doi.org/10.1386/rjao_00003_1
- Boling, K. S., & Hull, K. (2018). Undisclosed Information—Serial Is My Favorite Murder: Examining Motivations in the True Crime Podcast Audience. *Journal of Radio & Audio Media*, 25(1), 92–108. <https://doi.org/10.1080/19376529.2017.1370714>
- Bottomley, A. J. (2015). Podcasting: A Decade in the Life of a “New” Audio Medium: Introduction. *Journal of Radio & Audio Media*, 22(2), 164–169. <https://doi.org/10.1080/19376529.2015.1082880>
- Broll, R. (2020). Dark Fandoms: An Introduction and Case Study. *Deviant Behavior*, 41(6), 792–804. <https://doi.org/10.1080/01639625.2019.1596453>
- Browder, L. (2006). Dystopian Romance: True Crime and the Female Reader. *Journal of Popular Culture*, 39(6), 928–953. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5931.2006.00328.x>
- Cambridge Dictionary. (ei pvm.). *True crime*. Cambridge University Press. Viitattu 4.1.2024. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/true-crime>
- Cambridge Dictionary. (ei pvm.). *Parasocial*. Cambridge University Press. Viitattu 4.1.2024. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/parasocial>
- Durham, A. M., Elrod, H. P., & Kinkade, P. T. (1995). Images of crime and justice: Murder and the “true crime” genre. *Journal of Criminal Justice*, 23(2), 143–152. [https://doi.org/10.1016/0047-2352\(95\)00002-8](https://doi.org/10.1016/0047-2352(95)00002-8)
- Fathallah, J. (2022). ‘BEING A FANGIRL OF A SERIAL KILLER IS NOT OK’: Gatekeeping Reddit’s True Crime Community. *New Media & Society*, 146144482211387–. <https://doi.org/10.1177/14614448221138768>
- Green, R., & Michael-Fox, B. (2023). Mortality, moral regulation, and (im)moral entrepreneurship in My Favorite Murder. *Continuum (Mount Lawley, W.A.)*, 37(2), 237–247. <https://doi.org/10.1080/10304312.2023.2215971>
- Horeck, T. (2019). *Justice on Demand: True Crime in the Digital Streaming Era*. Wayne State University Press. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/176jdv/cdi_askewsholts_vlebooks_9780814340646

- Julkisen sanan neuvosto, (JSN). (2013). *Journalistin ohjeet*. Hyväksytty Julkisen sanan neuvoston kannatusyhdistyksen kokouksessa 4.11.2013. Tuli voimaan 1.1.2014. Luettu 15.12.2023. <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>
- Junko, T. (2014). *Friikit ruumiit ruudussa - silmäyksiä sokkidokumenttien poikkeuksellisten ruumillisuuksien esityksiin* [pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto]. UTUPub-julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014081332785>
- Lintunen, K. (30.11.2022). Spotify julkaisi vuoden 2022 kuunnelluimmat artistit, kappaleet ja podcastit – JVG vei Suomessa kärkisijan. *MTV Uutiset*. Luettu 30.10.2023. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/spotify-julkaisi-vuoden-2022-kuunnelluimmat-artistit-kappaleet-ja-podcastit-jvg-vei-suomessa-karkisijan/8581888#gs.23ws4g>
- McCracken, E. (Ellen M. (2017). *The Serial podcast and storytelling in the digital age*. Routledge, Taylor & Francis Group. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1j3mh4m/alma999886444205973
- Multanen, R. (26.8.2019). Suomen ensimmäinen true crime -podcast Huorapuutarha on loppumassa, mutta mysteerejä on vielä jäljellä. *Jylkkäri*. Luettu 13.12.2023. <https://www.jylkkari.fi/2019/08/suomen-ensimmainen-true-crime-podcast-huorapuutarha-vie-kummitustarinat-uudelle-tasolle/>
- Nieminen, J. (2021). *Kauhukakara vai kymppin tyttö?: Kehysanalyysi Raisa Räisäsen katoamista käsittelevästä podcastista Viimeinen johtolanka* [kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto]. Trepo-julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202104273709>
- Pitkänen, H. (2022). *"Minulle sanottiin, että aikuisella on oikeus kadota": Suomalaisesta katoamistapauksesta luodut narratiivit tapauksen rikosuutisoinnissa ja -podcastissa* [kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto]. Trepo-julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202204273923>
- Punnett, I. C. (2018). *Toward a Theory of True Crime Narratives: A Textual Analysis* (1st ed.). Routledge. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1j3mh4m/alma999886484205973
- Riihinen, E. (8.12.2023). Suomen halutuimmat: Janne Tranberg ja Mika Ilmén olivat ennen liivijengin pomoja, jotka ovat saaneet pitkiä tuomioita huumerikoksista.

- Nykyään he ovat Suomen kuunnelluimpia kirjailijoita. Mitä siitä pitäisi ajatella? *Helsingin Sanomat (HS)*. Luettu 8.12.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009967689.html>
- Rodgers, K. (2023). “Fcking politeness” and “staying sexy” while doing it: intimacy, interactivity and the feminist politics of true crime podcasts. *Feminist Media Studies*, 23(6), 3048–3063. <https://doi.org/10.1080/14680777.2022.2098799>
- Rossmannith, K. (2014). Plots and Artefacts: Courts and Criminal Evidence in the Production of True Crime Writing. *The Australian Feminist Law Journal*, 40(1), 97–111. <https://doi.org/10.1080/13200968.2014.931903>
- Ruohonen, V. (2022). *Rikos ei vanhene: True crime kyläkäräjistä podcasteihin*. Gaudeamus. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1j3mh4m/alma9911278724405973
- Salminen, A. (2023). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin. (2. tarkistettu painos). *Vaasan yliopisto*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-082-5>
- Sarajärvi, R. (19.2.2023). True crime kiehtoo, mutta samalla se on bisnes, jolla on vaikutuksensa yhteiskuntaan. *Yle Uutiset (Yle)*. Luettu 8.12.2023. <https://yle.fi/a/74-20018574>
- Schulenberg, K. S. (2021). “You’re in a Cult, Call Your Dad”: An Investigation into the True Crime Podcast My Favorite Murder and Its Online Fan Communities. *Clemson University. TigerPrints*. https://tigerprints.clemson.edu/all_theses/3561
- Seltzer, M. (2011). *True crime: observations on violence and modernity*. (Alkuperäinen teos 2007, digitaalinen painos 2011). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203944202>
- Sherrill, L. A. (2022). The “Serial Effect” and the True Crime Podcast Ecosystem. *Journalism Practice*, 16(7), 1473–1494. <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1852884>

- Tuomi, P. (2018). Groteski true crime: Rikosdraamadokumentaariset formaatit inhon ja provokatiivisuuden näkökulmista. *WiderScreen*, 21 (3). <http://widerscreen.fi/numerot/2018-3/groteski-true-crime-rikosdraamadokumentaariset-formaatit-inhon-ja-provokatiivisuuden-nakokulmista/>
- Vedenpää, V. (1.12.2021). Spotify-data paljastaa, että suomalaiset hurahivat tänä vuonna Euroviisuihin – viisuhitit vuoden suosituimpien kappaleiden kärjessä. *Yle Uutiset (Yle)*. Luettu 30.10.2023. <https://yle.fi/a/3-12210241>
- Vicary, A. M., & Fraley, R. C. (2010). Captured by true crime: Why are women drawn to tales of rape, murder, and serial killers? *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 81–86. <https://doi.org/10.1177/1948550609355486>
- Vitis, L., & Ryan, V. (2023). True Crime Podcasts in Australia: Examining Listening Patterns and Listener Perceptions. *Journal of Radio & Audio Media*, 30(1), 291–314. <https://doi.org/10.1080/19376529.2021.1974446>
- Vitis, L. (2023). “My favourite genre is missing people”: Exploring how listeners experience true crime podcasts in Australia. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 12(2), 97–110. <https://doi.org/10.5204/ijcisd.2362>
- Wiltenburg, J. (2004). True Crime: The Origins of Modern Sensationalism. *The American Historical Review*, 109(5), 1377–1404. <https://doi.org/10.1086/530930>
- Yle Areena, (2023). *True crime*. Yle. Viitattu 8.12.2023. <https://areena.yle.fi/tv/ohjelmat/30-1084>
- Ylönen, E. (2023). *Suhtautumisen ilmaiseminen ihmistä ja inhimillistä toimintaa kohtaan suomenkielisissä true crime -podcasteissa* [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202306133768>
- Ylönen, E. (2020). *Huumorin kielelliset keinot suomalaisissa true crime -podcasteissa* [kandidaatintutkielma, Jyväskylän yliopisto]. JYX-julkaisuarkisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202005283553>